

פרק ראשון

מצוות בניין מזבח העולה

- א. מצוות עשה מן התורה לבנות מזבח עולה כדי להקריב עליו קרבנות.¹
- ב. החובה לבנות מזבח מוטלת על כל איש ואישה בישראל.² חובה זו כוללת את ההכנות ואת כל הדברים הנדרשים לבניית המזבח, כגון הכנת תכנית העבודה, שרטוטים, איסוף האבנים, חיתוך עצים להכנת דפוס המזבח, איסוף כסף לקניית החומרים, ועוד.³
- ג. חובה לבנות מזבח גם כאשר הדבר כרוך בביטול מצוות לימוד תורה.⁴ מאידך, ילדים הלומדים תורה ומלמדיהם - פטורים מהמצווה.⁵
- ד. איש או אישה שאינם יכולים להשתתף במלאכת הבניין
- ה. מצווה שהפועלים הנכנסים לעזרה לבנות את המזבח יהיו כוהנים טהורים ותמימים, כלומר ללא מום. לא נמצאו כוהנים טהורים ותמימים, יש לקחת כוהנים טהורים גם אם הם בעלי מום. לא נמצאו כוהנים טהורים בעלי מום, יש לקחת כוהנים טמאים. לא נמצאו אפילו כוהנים טמאים בעלי מום - יש לקחת לויים טהורים. לא מצאו לויים - יש לקחת ישראלים, אפילו טמאים ובעלי מום.⁷
- ו. בזמן שמצוות בניית המזבח והקרבת קרבנות עליו אינה מתקיימת, כבימינו אנו, האחריות לחידוש המצווה מוטלת

1. שמות כ,כ ומכילתא שם; שמות כז,א; רמב"ם בית הבחירה א,א ופרק ב'; ספר המצוות לרמב"ם מצווה כ', ועוד. הרמב"ם בספר המצוות (מצווה כ') כותב שמצווה זו היא חלק ממצוות עשה של בניין המקדש, ולכן אין למנותה במניין תרי"ג המצוות כמצווה נפרדת בפני עצמה. אולם מן הראוי להדגיש, שהעובדה שמצוות בניית מזבח העולה אינה נמנית כמצווה בפני עצמה אינה אומרת שהמצווה אינה מן התורה, על כל המשתמע מכך.
2. שמות לה,כב; רמב"ם בית הבחירה א,יב. האחרונים התקשו מדוע חייבת האישה במצוות בניין המקדש, שהרי באותה הלכה שבה מחייב הרמב"ם את האישה במצווה זו, הוא כותב גם שמצווה זו נוהגת ביום ולא בלילה, ואם כן, לכאורה, מצווה זו היא מצוות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות ממנה! האחרונים תירצו קושיה זו במספר דרכים:
- א. הכלל שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא לא נאמר בענייני קדשים (שו"ת חזון נחום מח,י-יב).
- ב. כיון שבניין המזבח הוא לצורך עבודת הקרבנות שגם הנשים חייבות בה, ממילא הן חייבות גם בבנייה (תפארת יעקב למידות פ"א אות א).
- ג. החובה המוטלת על הנשים לקחת חלק במצוות בניין המקדש מתייחסת להכנת כלים, בגדי כהונה, פרוכות וכדומה - דברים שאפשר לעשותם גם בלילה (בניגוד לבניין ההיכל שזמנו ביום ולא בלילה), וממילא אין זו מצוות עשה שהזמן גרמא. בנוסף לכך, הנשים מצוות לתרום מכספן לבניין המקדש, וחובה זו, ככל חובה ממונית בתורה, חלה על הגברים והנשים כאחד (הרמוריה על הרמב"ם שם אות כ"ח).
- ד. מצוות בניין המקדש נוהגת גם בלילה, ואין היא מצוות עשה שהזמן גרמא. ומה שכתב הרמב"ם שאין לבנות את המקדש בלילה, כוונתו לומר, שאין לסיים את הבניין בלילה (אהל יהושע ח"א סימן נב,א).
- ה. מצוות בניין המקדש היא מצווה ציבורית, ונשים חייבות במצוות ציבוריות אף אם זמן קבוע, כגון מצוות הקהל.
3. ככל מצווה בתורה המחייבת הכנות, כגון מצוות הקטרת הקטורת, שגם איסוף סממני הקטורת וכתישתם הם מצווה וחובה, שכן בלעדיהם אי אפשר להקטיר קטורת. כך גם מסיקת זיתים וכתישתם לצורך הכנת שמן להדלקת המנורה
4. ערוך השולחן קדשים ג,כ; וכן משמע מסגנון לשונו של הרמב"ם, המדגיש שרק תינוקות של בית רבן פטורים ממצוות בניין המקדש, ומוכח מכך שגדולים הלומדים תורה - חייבים במצווה. אמנם, בגמרא (מגילה טז,ב) מובאת דעת רב האומר שגדול תלמוד תורה יותר מבניין בית המקדש, וראייתו מעזרא הסופר שנשאר בבבל ללמוד תורה אצל רבו ברוך בן נריה, ולא עלה לארץ ישראל להשתתף בבניין המקדש עד שנפטר רבו; אלא שמגמרא זו אין קושיה על פסק הרמב"ם, וזאת משתי סיבות עיקריות:
- א. הט"ז (יו"ד רנאו) כותב, שעזרא לא עלה לארץ לבנות מקדש כי זרובבל עלה לארץ כדי לעשות זאת. אך אם בניית המקדש הייתה תלויה בעזרא ואי עלייתו לארץ הייתה מביאה לביטול המצווה - עזרא לא היה נשאר בבבל, והוא היה עולה מיד לארץ כדי לבנות את המקדש.
- ב. ייתכן שהישארותו של עזרא בבבל כדי ללמוד תורה היא מקרה מיוחד שאין להקיש ממנו על כל יחיד ויחיד הלומד תורה, וזאת מכיוון ש'ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו אלמלא לא קדמו משה' (סנהדרין כא,ב), ומתפקידו היה לרשת את מקומו של רבו בהנהגת הדור, ולהיות ממעבירי התורה בעם ישראל. ולפיכך, דווקא עזרא היה צריך להישאר ליד רבו וללמוד ממנו את תורתו עד תום, אך לגבי כלל לומדי התורה אין הדבר כן, ועליהם מוטלת החובה לקחת חלק פעיל במצוות בניין המקדש.
5. שבת קיט,ב; רמב"ם שם.
6. רמב"ם שם.
7. תוספתא כלים א,ט; רמב"ם בית הבחירה ז,כג; וראה כס"מ שם המברר את הגרסה הנכונה בדברי הרמב"ם. מה שכתבנו בסעיף ב' שכל איש ואישה בישראל חייבים במצוות בניין המזבח, זה באשר לחיוב המצווה על כל חלקיה ומרכיביה באופן כללי, כגון הכנת תוכנית לבניין המזבח, איסוף אבנים, חיתוך עצים להכנת דפוס המזבח, וכו'. אולם באשר לבניית המזבח במקומו כיון שמקום המקדש מקודש, וכפי שנפסק להלכה ש'קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא' (רמב"ם בית הבחירה ו,טז), ואסור לזרים,

בראש ובראשונה על כל בית דין בישראל. אם בית הדין מתרשל בקיום המצווה, האחריות לקיומה עוברת לכל יחיד ויחיד בישראל.⁸

זמן המצווה:

- ז. החובה לבנות מזבח ולהקריב עליו קרבנות החלה ממתן תורה, וחיובה קיים הן בזמן הגלות,⁹ וביתר תוקף מאז כיבוש הר הבית והחזרת מקום המקדש לשליטה ישראלית.
- ח. מצוות בניין המזבח נוהגת ביום ולא בלילה.¹⁰ היום לעניין זה הוא פרק הזמן שמעלות השחר ועד צאת הכוכבים.¹¹

הלכה זו מתייחסת לבניית גוף המזבח עצמו במקומו בהר הבית. לעומת זאת, שאר העבודות הקודמות לבנייה עצמה, כגון תכנון המזבח והכנת שרטוטים, איסוף האבנים, קניית עצים וחיתוכם להכנת דפוס המזבח וכדו' - יכולות להיעשות גם בלילה.¹²

- ט. מצוות בניין המזבח אינה דוחה שבת ויו"ט.¹³
- י. מצוות בניין המזבח אינה מותנית במינוי מלך ובמחיית עמלק,¹⁴ ולא בקבלת אישור נבואי לבנייה.¹⁵
- יא. מצוות בניין המזבח וחידוש עבודת הקרבנות לא רק שאינה

לגבי זמן סיום העבודה בצאת הכוכבים: בשו"ת אהל יהושע (ח"א סימן נב,א) מסביר, שאמנם בד"כ דבר האסור בלילה - אסור מרגע השקיעה, ואם כן לא מובן מדוע מצוות בניין המקדש נוהגת עד צאת הכוכבים? אלא, שלגבי מצוות בניין המקדש, מה שנאסר זה לסיים את הבנייה בלילה אך לא לבנות בלילה עד לרגע הסיום, וממילא אין שום בעיה לבנות כל יום עד צאת הכוכבים.

12. הר המוריה הל' בית הבחירה א,כח; ערוה"ש קדשים ג,יח-ט.

13. שבועות טו,ב; רמב"ם שם. המכילתא דר' ישמעאל (ויקהל פרשה א) מביאה הו"א שיש אפשרות לבנות מזבח בשבת מצד היות המזבח מכשיר מצווה להקרב קרבנות. הו"א זו מתאימה לדעת ר' אליעזר (שבת קל,א), הסובר שמכשירי מצווה דוחים את השבת. אולם למעשה, המכילתא דוחה זאת באומרה שסמיכות פרשיית 'ויקהל' העוסקת בשמירת השבת למלאכת המשכן מלמדת שמצוות בניין המקדש אינה דוחה שבת.

14. פסיקתא רבתי (פיסקא לו- קומי אורי); ויקרא רבה פר' ל"א; מדרש תנחומא (פרשת צו סימן יד); ירושלמי לפסחים פרק ט דף לו ה"א. אמנם, הרמב"ם כתב בהלכות מלכים (א,א) שמצוות בניין בית הבחירה באה לאחר שהצטוו ישראל למנות מלך ולמחות את זרעו של עמלק. אך דיוק בלשונו מלמד שכוונתו למצב שהיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ, כשהמשכן בנוי ועבודת הקודש מתנהלת בו כסדרה - אז יש מקום לבנות את 'בית הבחירה' במקום אשר יבחר ה' לאחר שיש מלך וכו'. אולם, כשהמקדש כלל לא בנוי והמצוות הנוהגות בו בטלות - חובה לבנותו מיד ללא עיכוב כלשהו, וכפי שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות בית הבחירה (א,א): "מצוות עשה לבנות בית לה' להיות מוכן להקריב בו הקרבנות כולם שנאמר: 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם...'". כשהוא אינו מסייג הלכה זו בשום תנאי.

ואכן, כך היה בראשית ימי הבית השני, כשעולי בבל בנו מזבח, חידשו את הקרבת הקרבנות עליו, ולאחר מכן אף בנו מקדש, ללא שמינו מלך או מחו את זרע עמלק. אמנם, ב'שאלת דוד' כתב שבניין המקדש בבית שני היה בהוראת שעה, אך לא רק שאין מקור לכך אלא שפשט הפסוקים בספרי עזרא וחגי מלמד שלא כך, ומה שחגי אמר לעם היושב בציון לבנות את המקדש אין זה אלא שאמר להם לקיים את הכתוב בתורה, ושהגיע הזמן לכך אך לא כהוראת שעה, עיי' שם. נמצא, שדברי הרמב"ם כאמור לעיל, לא באים לעכב את בניין המקדש וחידוש העבודה כלל!

כך סובר גם הרמב"ם שכתב (במדבר טז,א): "... ונתאחר עוד הבניין עד מלך שלמה. ואלו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו מתחלה היה נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול, או גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים בדבר לא היה הוא [דוד] הבונה אבל ישראל הם היו הבונים...". נמצא, לדעתו, שחובה לבנות מקדש ומזבח ללא קשר למלך, כששני מצוות אלו לא תלויות אחת בשנייה כלל.

15. ה'בניין ציון' (סימן א ד"ה עוד כתב) סובר, שללא אישור נבואי לא ניתן לבנות מזבח. כך הוא למד מהספרי בפרשת ראה על הפסוק 'כי אם אל

לטמאים ולבעלי מום להיכנס לשם, הרי יש להעדיף לקחת לבניית המזבח במקומו המקודש לו דווקא כוהנים טהורים ותמימים, שכניסתם למקום המזבח מותרת לכתחילה. בהעדר כוהנים שכאלו, מצוות בניין המזבח אינה בטלה חלילה וצריך לקיימה באמצעות כל פועל שהוא, גם אם הוא ישראלי טמא, זאת על פי הכלל המפורסם ש'טומאה דחוויה בציבור' (רמב"ם ביאת מקדש ד,ט). דין זה, שיש להעדיף לכתחילה לקחת לשם בניית המזבח במקומו כוהנים טהורים ותמימים, אינו שייך בשאר העבודות הקודמות לבניית המזבח, כגון הכנת תוכניות לבניין המזבח, איסוף אבנים וכו', מאחר ועבודות אלו אינן מצריכות כניסה למקום המזבח בעזרה, ועל כן עבודות אלו יכולות וצריכות להיעשות על ידי כל איש ואישה מישראל.

8. ראה ספר החינוך מצווה ת"א, שכתב שאם מצוות הקרבת קרבן התמיד בטלה, האחריות לביצוע המצווה מוטלת בראשונה על הכוהנים. ואם הם מתרשלים בדבר, האחריות מוטלת על כל יחיד ויחיד בישראל שיש בידו לתקן בשום צד. אך נראה, שדווקא לגבי הקרבת התמיד כתב החינוך שהחובה מוטלת בתחילה על הכוהנים, מאחר והם המופקדים על הקרבת הקרבנות בישראל, אך לגבי מצוות בניית מזבח, שיכולה וצריכה להיעשות על ידי כל איש ואישה בישראל, כאמור בסעיף ב', ממילא האחריות הראשונית לקיום המצווה מוטלת על בית הדין שעליו מוטלת האחריות הכללית לקיום התורה בישראל, ואם גם בית הדין מתרשל בתפקידו, אז האחריות לקיום המצווה עוברת לכל יחיד ויחיד בישראל.

9. החיוב לבנות מזבח במקומו בהר הבית ה' ולהקריב עליו קרבנות קיים גם אם רוב עם ישראל מתגורר בחו"ל, כפי שהיה בתקופת בית שני. ראה במבוא לספר, שם הבאנו מספר מקורות על ניסיונות שנעשו על ידי גדולי ישראל (רבי יהושע בן חנניה, בעלי התוס', ועוד) לבנות מזבח ולחדש את העבודה בזמן הגלות.

10. רמב"ם בית הבחירה א, יב. אמנם הרמב"ם כותב בהלכה זו שבניין המקדש נוהג ביום ולא בלילה ואין הוא מזכיר בדבריו את המזבח, אך גם המזבח כלול בדין זה מאחר והמזבח נידון כבניין ולא ככלי שעשייתו מותרת גם בלילה, ראה גמרא זבחים ס,א. אמנם, יש מהאחרונים (הר המוריה סעיף ב) שכתב על פי דברי הרמב"ם בפ"א הלכה ו' שהמזבח הוא כלי, ולפי זה יהיה מותר לבנותו בלילה, אך למעשה גם הוא נשאר בצ"ע ביחס לכך ואינו מתייר את בניית המזבח בלילה.

11. אמנם זמן העבודה של פועלים מתחיל מנץ החמה ולא מעלות השחר, אך במצוות בניין המקדש חובה להקדים את תחילת העבודה לעלות השחר מפאת כבודו של המקדש (תוס' בבא מציעא פג,ב ד"ה פועל). המקור לדין זה הוא הפסוק בנחמיה (ד,טו): "וְאַנְחֵנו עֲשִׂים בְּמִלְאָכָה וְחָצִים מְחֻזְּקִים בְּרִמְחֵים מְעֻלֹת הַשָּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים". אמנם הפסוק מתייחס לבניין חומות ירושלים ולא למקדש עצמו, אך אם כך צריך לנהוג ביחס לבניין חומות ירושלים, כל שכן שכן הוא באשר למצוות בניין המקדש (הר המוריה על הלכות בית הבחירה פ"א סק"ז).

או הוכנו מתחילה לשם דבר אחר.¹⁸

יד. אבנים וטיט שנאספו או הוכנו לא לשם מצוות בניין המזבח ולא לשם חולין, אלא במחשבה סתמית, כגון שהפועל חשב בשעת איסוף האבנים או בזמן הכנת הטיט שרק בעתיד יקבע ייעודם - האבנים והטיט כשרים למזבח.¹⁹

טו. כל ההלכות הנ"ל, וכן ההלכות המובאות בפרקים הבאים המדברים על חומרי המזבח, איסור נגיעת ברזל במזבח וכו' - מתייחסים למזבח העולה על כל חלקיו: יסוד, סובב, מקום מערכה וקרנות, הכבש הגדול והכבשים הקטנים היוצאים ממנו.²⁰

תלויה בביאת המשיח, וישראל חייבים לקיימה אף קודם בוא המשיח אלא אדרבה! ביאת המשיח היא זו שתלויה בבניית מזבח ומקדש, וחיידוש עבודת הקרבנות.¹⁶

יב. חובה לבנות מזבח עולה גם כששאר חלקי המקדש - ההיכל והעזרות - חרבים, ואין מצווה זו תלויה במציאותם של אלו והיא יכולה וחייבת להתבצע גם בהיעדרם. זאת, לפי הכלל ההלכתי ש'מקריבין אף על פי שאין בית'.¹⁷

כוננת המצווה:

יג. מצוות בניין המזבח צריכה להיעשות לשמה - לשם קודש. לפיכך אין לבנות את המזבח באבני מזבח או בטיט שנאספו

ועוצמתו, אך לא יעלה על הדעת לפטור את ישראל ממצוות אלו לפני בוא המשיח, גם לא ממצוות בניין המקדש, וחיידוש עבודת הקרבנות. כך עולה מדברי הרמב"ם גם בהמשך פרק זה, לאחר שהוא מוסיף וכותב מהו הקריטריון על פיו יכולים אנו לקבוע מיהו המשיח, ואלו דבריו (מלכים יא,ד): "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו..."

נמצא, לפי דבריו, שההחלטה על זהות המשיח נקבעת רק לאחר בניין המקדש, שכן, המלך שבונה מקדש ייתכן ולא יהיה משיח באם יבנה מקדש אך לא יקבץ את נדחי ישראל או לא ילחם מלחמות ה', וכפי שהיה בבית שני כשזרובבל בן שאלתיאל שהיה המנהיג של היישוב היהודי שחי בארץ בנה מקדש, אך לא נלחם בצרי יהודה ובנימין ולא העלה את כל יהודי חו"ל ארצה. נמצא, שהמקדש יכול וצריך להיבנות גם על ידי מלך שאינו המשיח, ואין שום הלכה או תנאי בתורה שדווקא המשיח יבנה אותו.

ונסיים בדברי הרמב"ם, במאמר 'קידוש ה', דברים ברורים וחדים המבהירים את תפישת עולמו באשר למשיח: "וחיוב המצוות אינו תלוי בביאת המשיח, אלא אנחנו מחויבים להתעסק בתורה ובמצוות, ונשתדל להשלים עשייתן, ואחר שנעשה מה שאנחנו מחויבים, אם יזכה ה' לנו או לבני בנינו לראות המשיח - הרי טוב יותר. ואם לא - לא הפסדנו כלום, אלא הרווחנו בעשייתנו מה שאנחנו מחויבים!"

17. עדויות חו; רמב"ם בית הבחירה ו,טו; וכפי שהיה כבר בראשית ימי הבית השני, שהקריבו קרבנות על מזבח העולה כשהיכל עומד בחורבנו במשך עשרים ושתיים שנה (עזרא ג,ו).

18. תוספתא מגילה ב,י; מכילתא דרשב"י לשמות כ,כב; רמב"ם בית הבחירה א,כ. אמנם, התוספתא והרמב"ם מדברים על כלי המקדש ואילו המזבח מחובר לרצפת העזרה והוא אינו כלי, אך בשו"ת 'ושב הכהן' סימן ה' כתב שדין זה אינו מתייחס רק לכלי המקדש, ואם אבנים וקורות שחצבן לשם הדייט אסורים בשימוש בהר הבית, ק"ו שכן הוא לגבי המזבח שקדושתו חמורה! שו"ת ושב הכהן שם; ערוה"ש קדשים ד,כא-כב.

20. מידות ג,ד; רמב"ם בית הבחירה א,יז-טז. מאידך, לעניין העבודה - הכבש אינו כמזבח, ולכן אסור לזרוק עליו דם (זבחים סד,ב) או להקטיר עליו קרבנות (זבחים פז,א, ושפת אמת וגר"ז שם).

המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם. הספרי שם אומר: "דרוש על פי נביא. יכול תמתין עד שיאמר לך נביא? תלמוד לומר: 'לשכנו תדרשו ובאת שמה' - דרוש ומצא ואחר כך יאמר לך נביא. וכן אתה מוצא בדוד... שלא עשה אלא על פי נביא, שנאמר: 'ויבוא גד אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה הקם לה' מזבח בגורן ארונה היבוס'..." מכאן מוכיח ה'בניין ציון', שגם אם יודעים היכן מקום המזבח, כמו דוד שידע את מקומו, ראה סוכה נגא, - לא ניתן לבנותו ללא הוראה מפורשת מנביא, כמו שדוד היה צריך לחכות להוראתו של גד הנביא כדי לבנותו.

אלא שדבריו אינם מוכרחים, שכן נתן הנביא אמר בתחילה לדוד לא לבנות מקדש, ולכן דוד היה צריך לחכות להוראה נבואית אחרת האומרת לו לבנות. אך עם ישראל בכללו, שלא רק שלא נאסר עליו לבנות מקדש, אלא הוא מצווה בזה מאז מתן תורה, ככתוב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - הרי שאת ההוראה הנבואית לבנות מקדש כבר שמענו בהר סיני, ואם כן לא רק שאין צורך לשמעה מחדש, אלא אף אסור לחכות להוראה חדשה כזו, שכן מצוות התורה הן נצחיות ואינן זקוקות לאישור מפי נביא. ואכן, זו היא שיטת הרמב"ם, שכתב שחובה ומצווה על ישראל לבנות מקדש, ולא כתב שקיום מצווה זו בימינו תלויה באישור נבואי!

16. פסיקתא רבתי (פיסקא לו- קומי אורי); ויקרא רבה פר' ל"א; מדרש תנחומא (פרשת צו סימן יד), וכן מפורש בירושלמי מעשר שני (ה, ב): "ואמר רבי אחא: זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד" - דברים ברורים וחדים - מקדש קודם למשיח!

אמנם, הרמב"ם כתב בהלכות מלכים (יא,א): "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נידחי ישראל...", ועלול להשתמע מכאן, שרק המשיח יבנה את המקדש. אך על מנת להבין את שיטתו, יש להתבונן על כלל המקורות שכתב בעניין, וכן על כל הפעולות שהמלך המשיח עתיד לעשות, שכן, הרמב"ם ממשיך בהלכה זו וכותב "וחזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה..."

נמצא, שהמלך המשיח לא רק בונה מקדש אלא גם מקבץ את נידחי ישראל, מחיל את כל משפטי התורה על עם ישראל, כגון שמטין ויובלות, כשבהלכה ד' כותב הרמב"ם, שהמשיח גם נלחם מלחמות ה'.

ונשאלת השאלה: האם כעת אין מצווה מהתורה להילחם באויבי ישראל? האם כעת אין אנו מצווים לשמור את שנת השמיטה, וכשכל ישראל עליה אזי לשמור שמיטה מדאורייתא? האם לשם זה מחויבים אנו לחכות לבואו של המשיח? אלא, שברור מדברי הרמב"ם, שכוונתו לומר שאם עד בוא המשיח דברים אלו לא יעשו כהלכה - המשיח הוא זה שיעשה מכוח גדולתו